

LBRIS

We know
books

Dreapta credință
în scrierile Sfinților Părinți

SFÂNTUL THEODOR STUDITUL
SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR
SFÂNTUL AMFILOHIE DE ICONIUM

Volumul 1

ediția a doua

Traducere din limba greacă veche
Pr. Marcel Hanches

EDITURA SOPHIA/ EDITURA SILUANA
București

Cuprins

SFÂNTUL THEODOR STUDITUL

Scrisoarea 11. Lui Anastasie, Episcopul Knosiei	9
Scrisoarea 24. Lui Teoctist magistrul	15
Scrisoarea 25. Patriarhului Nichifor	20
Scrisoarea 30. Patriarhului Nichifor	24
Scrisoarea 36. Lui Euprepian și celor [aflați] dimpreună cu el	27
Scrisoarea 39. Egumenului Teofil	35
Scrisoarea 40. Fiului Naucratie	40
Scrisoarea 49. Fiului Naucratie	49
Scrisoarea 53. Citețului Ștefan și celor împreună cu el	56
Scrisoarea 56. Lui Antonie, egumenul de la Sfântul Petru, și celor împreună cu el	63
Scrisoarea 77. Patricienei Irina	66
Scrisoarea 100.	68
Scrisoarea 142. Unei egumene	69
Scrisoarea 144. Lui Serghie, ipatul și vărul primar.	71
Scrisoarea 156. Patricienei Irina	73
Scrisoarea 223. Fiului Naucratie	76
Scrisoarea 244. Unei egumene	80
Scrisoarea 294. Lui Macarie egumenul	82
Scrisoarea 308. Fiului Ignatie	84
Scrisoarea 340. Fiului Taleleu.	87
Scrisoarea 381. Teodor, către frățiile împrăștiate pretutindeni	90

Scrisoarea 382. Teodor, către frațiile împrăștiate pretutindeni . . .	96
Scrisoarea 384. Fiului Naucratic	99
Scrisoarea 386. Fiului Taleleu	102
Scrisoarea 393. Sfinților mei părinți duhovnicești, care sunt alungați pentru Domnul, Teodor, cel mai mic preot și egumen al celor din Studion, bucurați-vă în Domnul	105
Scrisoarea 425. Logofătului Pantoleon	111
Scrisoarea 447. Fiului Antim	114
Scrisoarea 452. Lui Nichita egumenul	116
Scrisoarea 466. Lui Iacov monahul	121
Scrisoarea 481. Egumenei Ignon	124
Scrisoarea 484. Strategului Teodot	126
Scrisoarea 489. Fiului Grigorie	129
Scrisoarea 500. Lui Isihie protonotarul	133
Scrisoarea 531. Fiului Dorotei	136
Scrisoarea 534. Lui Simeon monahul	138
Scrisoarea 553. Către soția unui spătar al cărei nume e Mahara . .	139

SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR

Cuvânt despre prorocii mincinoși și dascălii mincinoși și lipsiții de Dumnezeu eretici și despre semnele sfârșitului veacului acestuia	143
Omilie la cuvântul apostolesc care zice: „Aceasta să știți că în zilele din urmă vor fi vremuri grele” (<i>II Tim. 3, 1</i>)	176

SFÂNTUL AMFILOHIE DE ICONIUM

Împotriva apotactițiilor sau ghemelițiilor	193
Cine e începătorul [și învățătorul] acestor erezii?	195
Că de la Simon magul sunt aceste erezii	206
Epistola sinodală a episcopului Amfilohie de Iconiu	233

Comenzi:
www.librariasophia.ro

Difuzare:
SUPERGRAPH
Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, București
Tel.: 021-320.61.19; fax: 021-319.10.84
e-mail: contact@supergraph.ro
www.librariasophia.ro
www.sophia.ro

Vă așteptăm la
LIBRĂRIA SOPHIA
str. Bibescu Vodă nr. 19,
040151, București, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)
tel. 021-336.10.00; 0722.266.618
www.librariasophia.ro

Redactori: Adrian Tănăsescu-Vlas și Ana Amăriuchi

Coperta: Mona Velciov

© Editura Sophia pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Dreapta credință în scrierile Sfinților Părinți / trad. din lb. greacă veche:

pr. Marcel Hancheș – ed. a 2-a – București: Editura Sophia, 2025

2 vol.

ISBN 978-630-346-034-5

Vol. 1: Sfântul Theodor Studitul, Sfântul Ioan Gură de Aur, Sfântul Amfilohie de Iconium – 2025 – ISBN 978-630-346-035-2

I. Hancheș, Marcel (trad.)

SFÂNTUL THEODOR STUDITUL

Introducere

Sensul acestui scurt Cuvânt înainte nu este acela de a face un studiu asupra învățaturii Sfântului Teodor Studitul sau asupra impactului său duhovnicesc, nici asupra locului său în Bizanțul perioadei iconoclaste, ci doar de a puncta câteva minime elemente de natură istorică și culturală, necesare nespecialistului în bizantinologie sau istorie bisericească spre a înțelege anumite detalii din scrisorile cuviosului.

Sfântul Teodor, ca fiu al unui funcționar imperial, a dobândit de mic o educație solidă în științele profane. Însă evlavia mamei și influența unchiului Platon – care va fi și viitorul său duhovnic – îl îndreaptă spre monahism. În noul context aprofundează mult învățătura patristică, îndrăgindu-l îndeosebi pe Sfântul Vasile cel Mare. După Sinodul al VII-lea Ecumenic este hirotonit preot de Sfântul Tarasie, patriarhul Constantinopolului (aflat pe scaun între 784-806). În urma îmbolnăvirii egumenului Platon, cam pe la anul 794, este ales egumen al monahilor de la Sakkudion, mutați mai apoi în timpul împărătesei Irina în mănăstirea Studion din Constantinopol, din pricina deselor escapade ale arabilor în ținuturile Bitiniei (după 798).

Pe când Sfântul era egumen la Sakkudion, împăratul Constantin al VI-lea, fiul împărătesei Irina, își încheie for-

țat soția Maria (o nepoată a Sfântului Filaret cel Milostiv) într-o mănăstire și se căsătorește în chip abuziv și adulter cu amanta sa, Teodota, rudă a Sfântului Teodor și damă de companie în suita Irinei. Căsătoria este săvârșită de preotul iconom Iosif de la Sfânta Sofia (septembrie, 795). Patriarhul Tarasie, pentru a evita o posibilă redeclanșare a persecuției iconoclaste, acceptă starea de fapt, aplicând, oarecum forțat de împrejurări, „iconomia”. Monahii de la Sakkudion sancționează abrupt aceste inadvertențe și ies din comuniune cu patriarhul, postându-se în același timp adversativ și frontal față de fapta împăratului și de actul necugetat al iconomului Iosif (primăvara lui 796). Împăratul încearcă să câștige acordul monahilor, însă în urma refuzului lor hotărât, Teodor, Iosif – fratele său – și Platon sunt arestați. Teodor și Iosif mai apoi, împreună cu monahii, sunt trimiși în surghiun la Tesalonic. Populația capitalei, dar și provincia, fuseseră deja instigate împotriva adulterului imperial de dârzenia monahilor. Teodor și Iosif rămân în Tesalonic până în toamna lui 797, când Irina preia conducerea imperiului, după ce îl detronase pe Constantin și îi scosese ochii. Sfântul Tarasie îl caterisește pe iconomul Iosif și reintră în comuniune cu Teodor și Platon. În 802, logofătul Nichifor uzurpă tronul și devine împărat (802-811), iar la moartea lui Tarasie este ales în scaun Sfântul Nichifor (806-815), ridicat însă din starea de mirean la treapta de patriarh foarte repede și oarecum contrar canoanelor, fapt pentru care monahii de la Studion se împotrivesc și se separă de patriarh. În 806, un sinod local, condus de patriarh, îl reprimește la slujire pe iconomul Iosif și, din această cauză, Sfântul Teodor protestează împotriva patriarhului. În 808, e arestat împreună cu fratele său Iosif, acum arhiepiscop de Tesalonic. În ianuarie 809, împăratul și patriarhul convoacă „sinodul adulterin” care condamnă pe toți cei care nu sunt de acord

cu „iconomia” aplicată preotului Iosif. Teodor și Iosif sunt exilați și ținuți la aspru regim în închisoare. De aici scrie o serie de scrisori ce se preocupă cu problema adulterului imperial, a sinodului care l-a acceptat și a necanonicității iconomului Iosif. În 811, basileul Nichifor moare și la tron vine Mihail I Rangabe (811-813). Sfântul Teodor se împacă cu patriarhul, iar preotul Iosif este caterisit definitiv. În 813 împărat devine Leon V Armeanul, adept al iconoclasmului (până în 820). În toamna lui 814 are loc la palat o confruntare deschisă între iconoduli și iconoclaști la care ia parte însuși împăratul. Ortodocșii susțin Sinodul al VII-lea Ecumenic și îi dovedesc basileului că nu intră în competența sa a se ocupa de dogmele Bisericii. Împăratul se simte lezat, iar în primăvara lui 815 reîncepe prigoana iconoclastă. Sfântul Nichifor este exilat, călugării de la Studion alungați, iar Teodor, însoțit de ucenicul Nicolae, este reținut într-o fortăreață, după care e surghiunit în două închisori (Bonita, între 816-819, și Smyrna, între 819-820) unde este chinuit cu aspre torturi. De aici scrie iarăși scrisori deși era supravegheat cu strictețe. În 821, odată cu domnia lui Mihail II (820-829), care oprise persecuția, se reîntoarce în capitală, dar din pricina poziției echivoce a basileului față de hotărârile Sinodului al VII-lea Ecumenic studiții își reconstituie comunitatea undeva lângă Nicomidia și mai apoi în insulele Prinkipo, unde Sfântul mai fusese exilat în 809. Aici se săvârșește din viață, în 826.

După cum e lesne de înțeles din această sumară prezentare, punctele de greutate în jurul cărora au gravitat scrierile cuviosului sunt problema adulterină și cea iconoclastă. Aceste două puncte esențiale sunt abordate și dezvoltate până la consecințe nebănuite, din toate unghiurile de vedere: dogmatic, canonic, ascetic și chiar cultural, social, politic. Scrisorile sunt grăitoare în acest sens. Ele reiau la scară

mică problemele dezbătute pe larg în scrierile apologetice și dogmatice. Varietatea persoanelor cărora li se adresează, modul de exprimare care traversează toate spectrele, de la formularea precisă și concisă, adesea tăioasă, până la poezie și revărsare de părinte iubitor, adâncimea soluțiilor date la problemele ivite aduc în prim plan un chip mai puțin obișnuit al cuviosului, acela al unui adevărat Avvă, cu nimic mai prejos în ce privește finețea duhovnicească față de marii Părinți din Pateric, dar adesea dublată de o erudiție vrednică de admirat.

Nu trebuie uitat că pentru dumnezeieștii Părinți teologia era rodul unei curățiri extreme a minții, nu o artă retorică și silogistică. Sfântul Teodor este teolog pentru că este un vas plin de Duhul Sfânt. Adesea Sfântul este prezentat ca „ze-lot” și intransigent, mai ales în probleme dogmatice și canonice, dar din citirea scrisorilor se va vedea că nu există nici urmă de fanatism în credința sa. Acrivia sa, în perfectă continuitate cu linia patristică, și limpezimea cugetului sunt neîndoiește roade ale Duhului Sfânt și semn al unei maturități duhovnicești de o anvergură poate puțin atinsă în istoria Bisericii.

Ni s-au păstrat peste 550 de scrisori ale sale. Deși epistole, unele sunt scrise în frazare lungă și întortocheată, semn al educației retorice primite, chiar dacă Sfântul este adeptul lucrurilor spuse direct și fără ocoliș. Altele sunt extrem de scurte și limpezi. Aici am tradus doar câteva legate de problema ereticilor și a dreptei credințe. Nădăjduim ca, prin harul lui Dumnezeu, bogăția duhovnicească aflată în toate scrisorile sale să intre în atenția iubitorilor de scrieri patristice și să fie redată în limba română de către noi sau – și mai bine – de către alții mai înzestrați pentru acest lucru.

Ca anexe la aceste scrisori am tradus câteva giuvaeruri patristice referitoare la aceeași problemă a ereziei.

Scrisoarea 11

Lui Anastasie, Episcopul Knosiei

Ce s-a întâmplat cu tine, o, preasfințite părinte, și pentru ce mă mai silești atâta, după întâia și a doua rugămintă, ca să primești cuvânt de folos de la mine, cel neînvățat și pătimăș? Eu mai degrabă, cel și cu rânduiala în urma ta, și întunecat cu viețuirea, am trebuință să fiu luminat de tine nu în cele ce țin de treapta de episcop (căci e vai de nedestoinicia mea), ci în cele ce țin de treapta monahicească, adică de egumenie: cum anume, cârmuind cu rațiune turma încredințată mie nevrednicului, voi afla milostiv pe Dumnezeu în ziua înfricoșată a judecății mele. Dar aceasta o pătimești, de bună seamă, din multa ta smerită cugetare. Căci nicidecum nu bănuiesc eu pe arhieria ta că pune la încercare lipsa mea de iscusință. Așadar, eu mă tem de cele ce țin de treapta mea, o, sfințite cap, și cu adevărat îmi vine amețeala [când cuget] la cârmuirea sufletească, cum anume să scap teafără din marea cea înțelegătoare, pururea învălurită și mult tulburată, această mică și cuvântătoare corăbioară încredințată mie [și să o duc] la limanul mântuirii. Căci pentru aceasta e trebuință și de viețuire curată, și de cunoștință îndestulată, ca [prin ele], cârmind cu veghere și știință ca printr-o strămoare, să mă păzesc necufundat de apele păcatului și pe mine, și pe cei ce urmează mie.

Așadar, aceasta e apărarea mea, a ticălosului¹. Dar, fiindcă a lăsa porunca cuvioșiei tale nu e nicidecum fără primejdie, chiar dacă e peste puterea mea, nu am fost ne-

¹ Sfântul explică de ce refuzase de două ori să îi trimită răspuns.

ascultător. De altfel, am primit și poruncă de la părintele meu [duhovnicesc]. Încrezându-mă deci în bunul îndemn al amândurora, aceasta, preadumnezeiescile părinte, îți voi spune, spre a-ți aminti, [nu spre a te învăța], că mult mai mare și mai covârșitoare este corabia desăvârșirii tale față de luntrița mea (adică înălțimea de episcop față de vrednicia egumeniei); și e atâta [deosebire între ele] pentru că ai fost învrednicit să cârmuiești mai mulți, care nu vor toți de bună voie, nici nu sunt toți de o voie, nici de aceeași fire și vrednicie, ci și bărbați și femei, și monahi și căsătoriți, și stăpânitori și supuși, și căsătoriți și necăsătoriți, și robi și liberi, și orfani și văduve, și bogați și săraci, și puternici și ostentori, și datornici și împrumutători, și care petrec în huzur și omorâți de foame, și avuți și fără îmbrăcăminte, și îmbrăcați în haine moi și îmbrăcați în haine aspre. Căci acestea și mai multe decât acestea nu se arată în viețuirea noastră, dar a ta e plină [de ele]. Și nici tot poporul tău nu e urmărit de o singură grijă, nici nu știi fețele și numele tuturor, nici nu cunoști ocupația vieții fiecăruia, ci mult se deosebesc unii de alții. Unii se ostenesc cu pământul, alții cu navigatul, alții cu păstoritul, alții nu fac nimic, alții fac [una sau alta], și multe sunt rațiunile [motivele, scopurile] lucrării văzute a fiecăruia. Pentru toate acestea multă și felurită e osteneala – pe cât socot, e de neînțeleș – mare sudoarea, alergarea, tăria, grija, efortul trupului, durerea sufletului, împrăștierea minții.

Așadar, după cum cel ce cârmuiește corabia în cumplită furtună¹ și vifor al mării este pe de-a-ntregul veghetor și nu se mișcă de ici-colo, având ochiul neadormit (căci nu mică primejdie aduce faptul de a cădea, fie și puțin, în negrijă și lipsă de iscusință), așa cu mult mai mult cârmaciul suflete-

lor dator este ca mai cu sârguință și mai cu de-amănuntul să știe lucrarea de a sta în frunte, ca să nu fie potopit în adâncul pierzaniei. De aceea, pe cât îmi pare, preasfințite, a strigat marele Apostol: „Cine e slab și eu să nu fiu slab? Cine se poticnește și eu să nu ard?” (*II Cor.* 11, 29). Și iarăși: „Cu iudeii m-am făcut ca un iudeu, cu cei de sub lege, ca unul sub lege, cu cei fărădelege, ca unul fărădelege, deși eu nu sunt fărădelege în legea lui Hristos. Tuturor m-am făcut toate, ca pe toți să-i dobândesc” (*I Cor.* 9, 20-21). Iată, așa sunt canoanele și hotarele episcopiei, după el și după cum înșiși dumnezeieștii Părinți ai noștri spun deslușit. În rest, citind și cunoscând bine cele ale sfinților și având în mâini cuvintele de Dumnezeu predanisite, ce mai cauți ceva asemănător de la mine ticălosul? Eu cred că episcopul este un supraveghetor și răspunzător de rezolvarea întru toate a treburilor celor cârmuiți [de el], înger netăcut, vestitor al îndreptărilor lui Dumnezeu, ochi neadormit, care privește de sus căile fiecăruia dintre cei aduși sub oblăduirea lui, chip [imitație] a lui Hristos – la care luând aminte cei ce îi urmează, își rânduiesc evanghelicește viața lor –, luminător pururea strălucitor, cunoscut celor ce sunt luptați noaptea de neștiință și păcat, adăpător cu cuvântul învățaturii pentru cei însetați de cele mântuitoare, preamare iconom, care va cântări drept viața fiecăruia în vremea răsplătirii.

Așadar, nu este ceva mai mare în ce privește apropierea de Dumnezeu și dragostea, nici mai bine răsplătit decât asemenea vrednicie (după cum zice Însuși Hristos către verhovnicul Apostol: dacă Mă iubești, Petre, mai mult decât aceștia, păstorește oile Mele), dar nici mai primejdios și mai pierzător pentru cei ce o îmbrățișează în chip nevrednic. Însă eu știu bine, preabunule între părinți, că pururea îți pui sufletul tău, ca un bun păstor, pentru oile tale, primejduindu-te mai dinainte pentru fiecare în parte, nefind

¹ Literal: mare furtună.

clătinat de frici omenești, nebătând în retragere în ce privește cuvântul adevărului, din pricina împotrivirii celor porniți în contră, slujind voia singurului Împărat. Pe lângă acestea, muștră cu îndrăzneală, ceartă cu împreună pătimire, împacă pe cei despărțiți, despărțind cu bună judecată ceea ce e necurat de ceea ce e cuvios, ceea ce e sănătos de ceea ce e bolnav, ca nu cumva ceea ce e aproape [de tine] să se molipsească de propria [ta] slăbiciune¹; întoarce pe cel înșelat, întărește pe cel neputincios, leagă [rănila] celui zdrobit. Căci cu adevărat mult este lucrul tău: supravegherea egumenilor, judecarea chilioților², hirotonia preoților și diaconilor, grija viețuirii tuturor acestora, purtarea de grijă față de văduve și orfani, răzbunarea celor asupriți, lupta pentru cei nedreptățiți și păstrarea superiorității [față de ceilalți]³. Și când nimic nu vatămă sau oprește cinstirea lui Dumnezeu, se cuvine ca și noi să ne supunem la toată cârmuirea și stăpânirea și să fim prietenoși, dacă e cu putință, cu toți prin întâmpinare și mai înainte dărnicia cea cu cuget iubitor și grabnic deschisă către ceilalți. Dar să fie departe de Fericirea ta a fi de acord cu cele ce țin de partea potrivnică a păstorilor celor răi, cum ar fi cei ce păstoresc turma pentru câștig rușinos, cei ce socotesc o asemenea vrednicie ca un prilej de a trăi viața aceasta și ca o odihnă a trupului și ca o desfătare de poftă, ca o agonisire a bogăției curgătoare și ca o dobândire a atâtor și atâtor iugăre de pământ, a mulțime de turme de

¹ Dacă episcopul nu se raportează cum trebuie la toate câte face, el îi influențează și pe cei din jur cu atitudinea sa neduhovnicească și îi trage în slăbiciune și pe alții prin propria slăbiciune și neorânduială.

² Probabil viețuitori care nu depindeau de un egumen și ale căror litigii bisericești, dacă existau, le rezolva episcopul.

³ Într-o toată episcopul trebuie să fie mai bun decât ceilalți, nu în sensul că trebuie să se lupte pentru aceasta, ci în sensul că, prin modul duhovnicesc în care rezolvă problemele, se distinge de la sine, fără să o caute, în raport cu ceilalți. În toate acestea câte le face, episcopul nu se mănjește cu nici un păcat omenesc, chiar dacă are contact cu cele mai dure realități cotidiene.

dobitoace și slugi, și care de aceea se înalță omenește, iar nu dumnezeiește, prin înălțimea șederii în frunte: ca să ridice sprânceana împotriva celor mai de jos și să șadă cu semeție în frunte, împotriva celor mai de cinste [decât ei].

Și îmi îngădui să grăiesc și despre cei ce se luptă pentru lucrurile pieritoare, dar care nu stau împotriva pentru dogmele dreptei credințe¹ sau, ceea ce e mult mai rău decât acestea, despre cei care despoaie și iau cu japca cele ale celor aflați sub ei și din aceasta adună putere și bogăție. Căci dacă cei a căror mână ar fi trebuit să se întindă spre cei nevoiași, nu se dau cât de puțin în lături în a-i necăji pe aceștia, cu cine se vor asemăna?

Oare cu Petru și Ioan și cu cei ce urmează lor? Oare cu cei care, zice [Scriptura], nu aveau argint și aur, ci harul dumnezeiescului Duh (*cf. Fapte 3, 6*)? Sau cu Simon magul și Iuda trădătorul și Ghezi cel iubitor de argint și cu ceilalți bogați ai veacului acestuia? Eu zic că cu aceia care caută ca să le fie bine numai în viața aceasta și care slujesc cărnii și care își lipesc inima de aur, și pe acesta îl dau cu dobândă sau îl împart – pentru a-l spori – celor ce au trebuință, și care se întăresc în voile proprii și se folosesc pătimăș de cele nepotrivite [cu treapta lor] sau de cele care le sunt la îndemână. Aceștia își au toată grija în a semăna multe și a aduna atâtea de pe urma săditului și a dobândi roade și a-și spori și înmulți cirezile sau turmele, pândind, ca niște lucrători de pământ, vremile prielnice și ocupându-se de cele trebuitoare pentru vânzarea și cumpărarea acestora și acestora, viețuind ca niște neguțători, iar nu ca niște episcopi și preoți. [Căci în loc de acestea ar fi trebuit] să-și întraripeze sufletul numai spre un singur lucru: să răpească întreaga

¹ Sfântul vrea să spună că unii episcopi se luptau prea mult pentru probleme administrative sau pentru propria agoniseală și faimă socială, lăsând în umbră partea mult mai importantă a luptei pentru dreapta credință.

[lor] turmă din lume și s-o dea lui Dumnezeu și s-o mântuiească din moartea păcatului, și abia atunci, în al doilea rând, să se îngrijească, prin iconomi și epitropi, de cele necesare vieții de acum.

Dar vai mie că am grăit acestea pentru mine, descriind din propriile patimi cele ce nu sunt în alții. Iar tu, întru tot cinstite părinte, fiind curat de unele ca acestea, știu bine că alungi cu sfințitele tale rugăciuni pe lupii cei înțelegători din staulul pecetluit de Hristos și le mâi pe acestea [oile cuvântătoare] și le conduci în ținuturile virtuții, hrănindu-le și îngrășându-le cu iarba învățaturii tale celei pline de grijă și cu apa credinței tale curate, și aduci de fiecare dată jertfe primite lui Dumnezeu prin slujbele¹ tale înțelegătoare și curate. Însă, alergând înaintea ta, mă rog și cer [să mă pomenești] și pe mine, cel cu totul împătimit și mult păcătos, în rugăciunile tale păstorești. Și iartă-mă dacă te-a făcut să râzi lipsa mea de învățătură. Fiindcă nu de bunăvoie, ci silit de sfințita și duhovniceasca ta dragoste, ba mai degrabă poruncă, m-am apucat de aceasta, nu grăind spre vreun oarecare folos al tău, ci spre arătarea, precum s-a spus, a ascultării nefățarnice de tine.

Fii sănătos în Domnul, întru toate, preacuvioase părinte, rugându-te pentru noi singuri, păcătoșii!

¹ E vorba de rugăciunile și slujbele săvârșite de episcop în particular și în Biserică.

Scrisoarea 24

Lui Teoctist magistrul

Că Preaînalta ta excelență se ostenește pentru noi din covârșitoarea iubire de Dumnezeu, ne-au dovedit și cuvintele [trimise] prin preaevlaviosul egumen, ne-au arătat și acum răspunsurile și rezolvările [date] prin fratele nostru la [problemele] trimise [de noi]. Și Dumnezeu, Cel Ce toate le rânduiește cu măsură și cântărire, chiar nezcând noi, va da răsplătire iubirii tale pentru asemenea lucrare bună în ceea ce privește folosul de obște.

Și ce economie trebuie făcută, o, stăpâne, mai mare decât am făcut noi? Că până acum am stat retrași, păstrând tăcerea, și eu, și arhiepiscopul (fiindcă este vreme și a grăi, și a tăcea), meșteșugind în tot chipul ca să nu iasă la arătare pricina [aceasta]¹. Însă Cel Ce judecă a judecat și Cel Ce zice nu a mințit [când a spus] că „nu este ceva ascuns care să nu iasă la iveală” (cf. Mt. 10, 26). Căci și fără să alegem noi, așa e firea lucrurilor, încât nu multă vreme poate ceva să se arate altceva decât este. Și acum, folosindu-ne de economie, acestea două zicem: sau să înceteze de la slujirea celor sfințe cel depus [caterisit], și atunci vom avea părtașie cu preasfântul patriarh – lucru care este folositor pentru toți –, sau, dacă nu este suferit [un asemenea fapt], noi ne retragem ca și mai înainte, lăsând Domnului răzbuarea pentru o asemenea problemă. Și ceea ce e mai mare decât aceasta – și tu o

¹ Sfântul și arhiepiscopul drept credincios nu sancționaseră de la început neregulile, ci așteptau cu răbdare, pentru a nu se face tulburări înainte de vreme și așteptau semn care să le vestească vremea potrivită pentru mărțurisire. Un prea mare zelotism nu duce la nimic bun.